

Т.А. Наумова, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

І.В. Янчева, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ КАПІТАЛІЗАЦІЇ

Відмінною особливістю вартості підприємства в сучасних умовах є те, що часто вона пов'язана не стільки з матеріальною складовою (будівлі, обладнання тощо), скільки з діловою репутацією, персоналом, результатами інтелектуальної діяльності, іміджем, торговою маркою та іншими нематеріальними активами, тому компанії купуються за ціною, що перевищує в кілька разів вартість їх основного капіталу. Такий значний розрив між вартістю компаній і вартістю їх основних фондів характеризує вплив нематеріальних активів на зростання вартості підприємств.

Важливо відзначити, що існує ряд показників діяльності компанії, які неможливо ідентифікувати і врахувати в балансі та інших нормативних документах, так як вони не відповідають критеріям визнання, встановленими стандартами, але суттєво впливають на ефективність діяльності підприємства. До них можна віднести і кваліфікований персонал, і перспективні і довгострокові відносини з клієнтами, прихильність (*loyalty*) покупців, методи управління компанією, а також внутрішньо генерований гудвіл. Внутрішньо генерований гудвіл не підлягає визнанню як актив, оскільки він не є ідентифікованим ресурсом (тобто не є виділенням і не виникає з договірних чи інших юридичних прав), який контролюється підприємством і може бути надійно виміряний за собівартістю.

Всі ці активи можуть бути ідентифіковані як нематеріальні активи компанії, які з різних причин не можуть бути враховані в балансі, іншими словами – небалансові нематеріальні активи. Як балансові, так і небалансові нематеріальні активи дозволяють господарюючому суб'єкту отримати додатковий прибуток, знизити витрати, збільшити обсяг продажів. Тому існує необхідність розробки методів оцінки вартості підприємства, як інтегрального показника ефективності діяльності підприємства, які б враховували вплив не тільки балансових, але і не балансових нематеріальних активів.

Для того щоб врахувати всі ті різноманітні фактори, які впливають на вартість підприємства, можна скористатися методом створення математичної моделі оцінки вартості підприємства шляхом побудови аналога множинної (багатофакторної) регресії. В якості моделюючого показника розглядається вартість підприємства, який

приймається як інтегральний показник при оцінці ефективності діяльності підприємства. Безліч чинників, що впливають на модельований показник – це сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів діяльності підприємства, у тому числі і тих, які не мають вартісну оцінку і не враховуються балансом підприємства. Мета розробки такої факторної моделі вартості підприємства з урахуванням впливу НМА – виявити ступінь впливу кожного з факторів діяльності підприємства на вартість підприємства, у тому числі на формування і зростання їх вартості. До них можна віднести і кваліфікований персонал, і перспективні і довгострокові відносини з клієнтами, прихильність (loyalty) покупців, методи управління компанією, а також внутрішньо генерований гудвіл. Внутрішньо генерований гудвіл не підлягає визнанню як актив, оскільки він не є ідентифікованим ресурсом (тобто не є виділенням і не виникає з договірних чи інших юридичних прав), який контролюється підприємством і може бути надійно виміряний за собівартістю.

При комплексному підході до оцінки НМА та розробці єдиної системи управління НМА в структурі підприємства для оптимізації його інноваційного розвитку необхідно дотримуватися таких умов:

- оцінка повинна ґрунтуватися на майбутнього прибутку, а не на минулих витратах;
- результатом оцінки повинні стати конкретні вартісні показники;
- результат оцінки не повинен залежати від суб'єктивних чинників тимчасового характеру, наприклад чуток, динаміки курсу акцій і та ін.;
- оцінці підлягають не знання працівників компанії, а технології, що дозволяють їх ефективно використовувати, наприклад процеси управління, загальні моральні цінності і норми, імідж, бренд та ін.;
- методи оцінки повинні бути гнучкими, щоб враховувати конкретні умови компанії, проте повинні включати показники, що дозволяють зіставити її роботу з роботою конкурентів;
- методи оцінки повинні сприяти виявленню прихованого потенціалу нематеріальних ресурсів підприємства.

Таким чином, основні етапи визначення оптимального обсягу нематеріальних активів у структурі інноваційного потенціалу підприємства повинні включати в себе аналіз інноваційного розвитку підприємства і визначення необхідності оптимізації обсягу нематеріальних активів підприємства, визначення вартості та оцінку ліквідності НМА, а також враховувати зміну структури нематеріальних активів.